

Ерік СІМОН

ЗАГАДКА ПЛАНЕТИ ІКАР

ІКАР (2) — одна з планет вузької подвійної зірки ОРН (див.). Майже кругоподібна орбіта, велика напіввісь орбіти 2 203,8 млн. км. Період обертання: 15 010 днів. Зв'язане обертання. Радіус екватора: 5800 км. Маса: 0,32 маси Землі. Відкриття: 893 року нової ери ХХІІ міжзоряною експедицією (див.), ПЛАНЕТОЛОГІЯ: Ікар складається в основному з трьох шарів: а) атмосфера: інертні гази (Аг, Кг, RN), вуглеводні, сліди CO_2 , N_2 і O_2 . Атмосфера дуже розріджена і вже на висоті 200 км не спостерігається; б) зовнішня кам'яна поверхня ймовірно досягає 1000 км в глибину. Основні елементи: С, О, Al, Si, Fe, Co, Ag, Pb, важкі радіоактивні елементи (переважно з довгими періодами напіврозпаду); в) ядро планети. Відрізняється вкрай низькою щільністю. Склад невідомий. Можливо, порожнива (?). Виникнення космогонічно не з'ясоване. На Ікарі не виявлено будь-яких ознак життя.

Я був учасником XLVII міжзоряної експедиції. Коли ми, повертаючись з Бетельгейзе, взяли курс на зірку Орн, щоб розв'язати загадку Ікара, я думав, що у мене там не буде ніякої роботи, бо як історик і геолог, не розумію нічого в планетології і космогонії. Я помилився.

Розпочалося з того, що ми не знайшли планети на вичисленому місці. Та якщо члени ХХХІІ експедиції правильно вичислили орбіту планети,— а в цьому не було ніякого сумніву,— планета мала бути саме там, або закони небесної механіки перестали діяти. Коли ми наблизилися до подвійної зірки, то нарешті виявили Ікара — те, що від нього залишилося: рій планетоїдів і метеоритів.

Не хочу розтягувати свою розповідь. Краще викладу основні факти. Хай інші пишуть балади та трагедії — я цього не вмію й не хочу.

Ми дослідили уламки. ХХХІІ міжзоряна експедиція в свій час установила, що планета незаселена. І помилилася. Незаселеною була тільки поверхня планети.

Ікар був порожньою кулею, гігантською мильною бульбашкою, з кам'яною оболонкою завтовшки лише 600 кілометрів — дуже тонкою для внутрішньої порожнини з радіусом 10 400 кілометрів. Ця порожнина була заповнена сильно стиснутими газами: азотом, киснем, двоокисом вуглецю і важкими інертними газами. Очевидно, високий тиск внутрішньої атмосфери сприяв стабілізації досить тонкої кам'яної оболонки.

У цій порожнині, в непроглядній для наших очей темряві і в майже цілковитій

невагомості, жили ікарійці; наділені розумом володарі планети. Як відомо, на предмети, що перебувають усередині порожньої кулі, сила гравітації не діє, тому що сума всіх сил тяжіння дорівнює нулеві. Однак життєвий простір ікарійців був обмежений кам'яною оболонкою, бо вони, як і всі тваринні організми планети, жили рослинами, що одержували енергію з радіоактивного випромінювання кам'яної мантії. Атмосферний тиск підвищувався в напрямку до середини порожньої кулі.

Мешканці Ікара мали грушевидне тіло довжиною до п'яти метрів. На тоншому кінці тіла був ротовий отвір і найважливіші органи чуття, з яких проте нам відомі тільки два. Ікарійці мали четверо очей, що бачили в інфрачервоній ділянці спектра, і в середині «голови», тобто тоншому кінці тіла, — орган, за допомогою якого вони могли приймати довгі електромагнітні хвилі. Крім того, ми довідалися, що вони сприймали гама-промені, але не маємо уявлення, де ці органи були розташовані. Довкруги «голови» групувалися чотири пари щупальців довжиною до двох метрів, які на кінцях були розгалужені і використовувалися як хватальні органи. На протилежному кінці тіла містилися чотири довші, міцніші і сильно розширені щупальці, за допомогою яких ікарійці плавали в атмосфері.

Про цивілізацію й історію ікарійців нам, на жаль, майже нічого не відомо. І навіть якби ми про них щось знали, навряд чи могли б усе зрозуміти. Їхня наука розвивалася дуже однобічно. Вони досконало вивчили топографію внутрішньої поверхні їхньої планети, опанували деякі галузі математики, мінералогії, ботаніки, генетики і, можливо, домоглися поступу в деяких інших науках. Зате такі науки, як астрономія і елементарна фізика, просто не могли у них існувати.

Їхня цивілізація була докорінно відмінна від нашої. Вона не знала ні вогню, ні колеса. В ікарійців, певно, розвинулися зовсім інші відчуття простору й часу, ніж у нас, людей, що живуть у світі гравітації, пір дня і року.

Техніка ікарійців була вкрай примітивна, зате вони досягли дивовижних успіхів у розведенні рослин, які оптимально використовували наявну мізерну енергію. Брак енергії, а через це і харчів, був найбільшою перешкодою для розвитку ікарійської цивілізації. З незапам'ятних часів вони винищили всіх великих тварин, щоб не ділити з ними продовольчі ресурси. Всі неістівні для них рослини вони ліквідували і засадили найкориснішими видами всі ділянки внутрішньої поверхні з підвищеною радіоактивністю. У них було високоорганізоване суспільство, яке тисячоліттями регулювало норми харчування, а також, мабуть, розмноження ікарійців. Кожен одержував рівно стільки, скільки йому було потрібно для підтримання життя. Нам не відомо, в який спосіб розмножувалися ці одностатеві істоти, але в них був якийсь — біологічний чи соціальний — механізм, що підтримував постійну кількість населення. У всякому разі, війн у них ніколи не було.

Цим вичерпуються наші знання про цивілізацію ікарійців. Ми знаємо, що незважаючи на дуже ощадливий розподіл харчів планета могла забезпечити їжею щонайбільше один чи два мільйони ікарійців. Саме такою протягом тисячоліть була кількість населення. Невелику частину ресурсів, які ікарійцям щастило заощадити, постійно борючися з голодною смертю, вони витрачали, розробляючи протягом двох тисяч років якийсь проект. Вони вважали його надзвичайно для себе важливим. Проте, що то був за проект, лишилося для нас невідомим.

Чому загинув Ікар, ми можемо тільки здогадуватися. Для такої незвичайної планети навіть найменший поштовх може призвести до катастрофічних наслідків. Отож учені схиляються до думки, що з Ікаром зіткнувся планетоїд або якийсь інше тіло з міжзоряного простору; воно пробило кам'яну оболонку, і внутрішня атмосфера витекла в космічний простір. Ну і, звичайно, планета розвалилася.

Однак я підозрюю, що ніякого зіткнення не було, що катастрофа сталася зовсім з іншої причини, про яку мені навіть страшно подумати.

Мені не дає спокою той загадковий проект, над яким ікарійці працювали тисячоліттями, практично без техніки, але всіма силами, які були в їхньому розпорядженні.

Можливо, вони не дуже відрізнялися від нас... Якби ми жили всередині порожньої кулі, — тисячі або й мільйони років, — усередині кулі, внутрішню поверхню якої наші предки дослідили до сантиметра, і якби тоді одному з нас прийшла думка, яка суперечила нашому досвіді: що цей наш світ, можливо, не увесь всесвіт, що, може, кам'яна оболонка має кінець і що поза нею існує інший світ — що б ми робили?

Але, можливо, все було не так; може, моя версія помилкова. І хоч ми нічого не можемо змінити в минулому, чому я все-таки сподіваюся, що помилився?

ЗА ДВАНАДЦЯТЬ ПАРСЕКІВ ВІД ДЗІРРИ

Невідомо, чи пощастить нам знайти в космосі інших розумних істот. Однак, якщо навіть припустити, що ми вийдемо з ними в контакт і що вони подібні до людей,— обидва припущення дуже сумнівні,— то ймовірність того, що вони перебувають на високому рівні розвитку (як це часто зображається в науково-фантастичних творах), зовсім мала: адже понад 99% історії людства припадає на кам'яну добу. Людиноподібні істоти, яких космонавти може виявлять на інших планетах, напевно, житимуть в умовах первісного суспільства. Але що до того письменникам-фантастам! На жаль, вони не завжди дбають про правдоподібність.

Ось уже дві години вони блукали темної ночі на чужій планеті, захищені від отруйної для них атмосфери багат шаровою тканиною своїх скафандрів. Десь там позаду в темряві лежав їхній космічний корабель — жалюгідна подоба могутньої машини, якою він був до падіння, тепер лише купа мертвого металу, що ніколи не зможе літати, і могила чотирьох таких же, як Таар і Ліар, істот.

Вони йшли один за одним по дикій місцевості з дивними стовпами, які стояли сторч і були, мабуть, рослинами, тому що на висоті ці недоладні стовпи розгалужувалися й утворювали щільний дах, крізь який тільки подекуди проникало світло зірок і великого жовто-білого місяця. Так дибали вони навромацки, зв'язані коротким шнуром, нашттовхувалися на стовбури рослин, падали знесилені на землю, тому що гравітація на цій планеті була в два з половиною рази більша, ніж на їхній батьківщині — Дзіррі. Знову підводилися, щоб тьопати далі,— для цього ще мали сили,— попереду Ліар, біолог, за ним Таар, котрий дві години тому був другим пілотом космічного корабля. Дві години тому... дві вічності.

Щось м'яке, еластичне, важке вдарило Таара збоку, він заточився і впав. Натягнений шнур повалив і Ліара. І так вони лежали долі, один на боці, другий на спині, відчували, як біль у м'язах і суглобах ущухав, і слухали удари своїх сердець. Вони не чули, як невідома тварина, що наскочила на Таара, безшумно подалася геть, бо в темряві були майже сліпі та глухі. І німі. Сильні прожектори на їхніх шоломах без енергетичного живлення були такі ж непотрібні, як і радіотелефонні установки та зовнішні мікрофони скафандрів.

Коли космічний корабель упав на планету, три члени команди лежали ще в камерах анабіозу. Три інших були в центральній частині корабля; вони загинули.

Якимось чудом камери анабіозу залишилися непошкодженими. Автоматика висмоктала останні залишки енергії з уже мертвого корпусу корабля і розбудила Таара й Ліара, повернула їм життя. Після того, як корабель востаннє прислужився своїм творцям, енергії залишалася стільки, щоб забезпечити аварійне освітлення ще на 57 хвилин. За цей час їм пощастило дістати уявлення про стан корабля, принаймні тої невеликої частини, яка була їм доступна.

У третій камері анабіозу вони знайшли Сагіра, бортінженера. Він був мертвий. Енергії, що залишилася, не вистачило, щоб оживити їх трьох. Автоматика вибрала із камер дві, а третю вимкнула — їй було все одно, хто лежав у камерах. В установці був аварійний датчик; йому завдячували Таар і Ліар своїм життям.

Вони знайшли також два непошкоджені скафандри, що хоч, як і весь космічний корабель, були без енергії, але кожний мав газу для дихання принаймні ще на одинадцять з половиною годин. Пізніше, коли погасло аварійне освітлення і їх охопила темрява, вони зробили ще одне відкриття: у Таара з'явилися перші ознаки отруєння. Секція космічного корабля, в якій вони перебували, мабуть, була нещільно закрита — через невелику пробоїну, очевидно, просочувалася атмосфера чужої планети й поволі перемішувалася з атмосфе-

рою корабля. Вони зробили єдине, що їм залишалося, якщо хотіли жити: одягли скафандри. Майже півгодини потрібно було їм, щоб за допомогою ручного механізму відчинити внутрішні двері повітряного шлюзу. Зовнішній люк відчиняти не довелося — обшивка корабля була розірвана. Через зяючий отвір вони ступили на чужу планету, про яку тільки й знали, що вона віддалена від Дзірри на дванадцять парсек, має отруйну атмосферу й дуже велику силу тяжіння.

Коли вони вийшли під холодне світло чужого місяця, в резервуарах скафандрів лишився запас газу для дихання рівно на одинадцять годин. Вони вирушили на пошуки рятунку.

Зрештою Ліару пощастило звестися на ноги. Він хотів іти далі, але його спинив шнур, на другому кінці якого був Таар, що лежав на землі. Ліар похитуючись повернувся, підступив до Таара, помацав його шолом. Невже Таар здався, зневірився в рятунку й залишив його одного у цій жахливій ночі? Але його побоювання не підтвердилися: забрало на шоломі Таара було закрите.

Ліар нахилив голову так, щоб його шолом торкнувся шолома Таара. Так вони могли розмовляти один з одним — для крику їм уже не вистачало сил.

— Тааре, — сказав Ліар, — треба йти далі.

Відповіді не було.

— Тааре, не можна здаватися! Ми повинні шукати. Ми мусимо...

— Ні. — Голос Таара звучав відчужено. — Це безглуздя. Зайві муки.

— Це не безглуздя. Ти знаєш, що це не безглуздя. Можливо, планета населена... Може, ми знайдемо допомогу. Можливо, зовсім близько є місто, велике місто. Тут повинне бути місто, розумієш?! Побачиш...

— Ти сам у це не віриш, — сказав Таар, і Ліар знав, що це правда. Але вони повинні спробувати, інакше все було намарне, інакше краще б вони не прокидалися з анабіозу — як Сагір, бортінженер.

— Ми ще живі, — сказав Ліар. — Ще маємо час. Ти хочеш учинити самогубство? Коли б замість тебе Сагір... — Таар здригнувся. Шоломи втратили контакт, і Ліар знав, що не було сенсу говорити далі: Таар уже не почув би його. Він підвівся, Ліар пішов слідом за ним. Вони йшли далі. Тепер вони йшли близько один від одного. Так було розумніше — зменшити довжину шнура: тепер вони наражалися на небезпеку одночасно. Проте це більше не мало для них значення.

І от вони побачили світло. Воно блищало попереду. Тепер, коли виднілася мета, йти стало легше. Однак, добравшись до річки, вони вкрай знесиляли. Світло променіло на протилежному березі, і, вгледівшись, вони збагнули: їхнім надіям на порятунок — кінець.

Так, планета була населена. Біля великого відкритого вогню сиділи живі істоти, подібні до жителів Дзірри. Вони були голі й на довгих жердинах тримали щось над вогнем: мабуть, шматки м'яса. Одна з них щось говорила до іншої, сильно жестикулюючи. Та інша без упину біла каменем по землі — точніше, по другому каменю, який лежав там у траві.

Це були, без сумніву, розумні живі істоти, проте вони перебували на безнадійно примітивному рівні цивілізації. Ці тубільці не зуміли б допомогти потерпілим космонавтам, вони навіть не зрозуміли б, чого від них хочуть.

Можливо, були на цій планеті краї з вищою цивілізацією, мешканці яких могли б забезпечити Таара й Ліара газовою сумішшю для дихання та всіма іншими необхідними для життя засобами, але якщо все це й було, то не тут, у дикій глушині, а десь далеко, задалеко для Таара й Ліара, запас газу для дихання у яких був лиш на кілька годин — у всякому разі не надовго. Становище було безвихідне.

Ліар перший відкрив забрало свого шолому.

— Ой! — закричала одна з істот на другому березі і вказала на річку. — По той бік щось блиснуло! Здається, там хтось є!

— Ох, дай мені спокій, — відповів чоловік з каменем у руці. — Ні одна людина не блукає такої пори в лісі, тільки я, дурень, дав втягти себе в цю дурну екскурсію. З людьми, що не мають уявлення, як плавати на човнах! Пропановий кип'ятильник зіпсувався, намет намок до нитки, продукти теж, аж до консервів, які я без консервного ножа не можу відкрити. І як я висушу свої речі, коли не можу повісити синтетику біля вогню, залишається для мене загадкою. А ми спокійно могли б пішки дійти до міста, не більше, як за дві години. Та в цьому мокрому ганчір'ї — боже мій! — я не можу робити з себе посміховиська!